

Наукові повідомлення

УДК 338.124.4

Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, І.П. Сівчук

Про кризу взаємовідносин у загальній теорії криз

Розглядається актуальна проблема виникнення криз, попередження та пом'якшення їх наслідків. Досліджено прогнозування можливих суспільних суперечностей та організацію управління кризами взаємовідносин, запропоновано заходи для організованого застереження кризових явищ у міжнародному середовищі.

Ключові слова: криза, природа виникнення криз, кризи взаємовідносин, кризоутворюючі фактори.

Слово «криза» за сімнадцять років незалежності України набило оскому як науковцям, практикам, так і пересічним громадянам. Поняття кризи у кожній сфері суспільного життя, в технічних і біологічних системах має своє визначення і трактування як явище, що характеризує певний переломний етап у функціонуванні системи. У даний час кризи вивчені науковцями доволі глибоко і всебічно, однак окремі галузі цього унікального процесу якісних перетворень у суспільстві проявляються все у нових формах. Власне ці обставини і обумовлюють необхідність подальшого, ще глибшого та ґрунтовнішого вивчення цього явища.

Теоретичні та навчально-методичні набуток у цій сфері має Міжрегіональна академія управління персоналом, де видано книгу А.Д. Чернявським «Антикризове управління» [1], яка отримала широку популярність. Є відповідні видання з цієї тематики в Тернопільському національному економічному університеті та Тернопільському державному технічному університеті ім. І. Пулюя. Заслужують на увагу видання В.О. Василенка [2], І. Ансоффа [3], В.Н. Крутька [4].

У зв'язку з цим не можна не згадати програму надзвичайних заходів із стабілізації економіки і виходу її з кризового стану, яка розроблена Кабінетом Міністрів України, що виконується недостатньо ефективно і контролювано.

За сьогоднішніх обставин варто згадати таку цьогорічну подію, як вихід у світ у 2007 р. у видавництві «Знання», під керівництвом та редакцією С.І. Юрія та Є.В. Савельєва книги «Економічні проблеми ХХІ ст.», в якій найбільше уваги присвячено власне вирішенню актуальних економічних проблем, у т. ч. і криз.

За результатами наукових досліджень наводяться приклади, що стосуються економічних криз, при тому таких, що мали місце в різних державах на сучасному етапі та в минулих століттях. Проте вони (кризи) існували задовго до тих років, які сьогодні називалися. На кожному етапі вони уніфікувались, набували все більш вишуканих форм. У даний час ми класифікуємо кризи (за найвиразнішими ознаками) на економічні, партійні тобто політичні (в політичному середовищі), релігійно-духовні (які мають місце у релігійному середовищі), валютні, фінансові, демографічні, екологічні, управлінські, і навіть конституційні. Загалом, у

© Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, І.П. Сівчук, 2008.

нинішніх умовах їх перелік можна було б не обмежувати двозначною цифрою. В Україні, в силу відомих причин, яскраво виявляє й багато інших кризових явищ.

Досліджено парадоксальні моменти, наприклад, у сфері суспільного виробництва у державах пострадянського простору домінують кризи недовиробництва. За кордоном же мають місце, більшою мірою, кризи перевиробництва, які супроводжуються депресивними станами. Провокаційні кризові наслідки конкурентної боротьби є важелями чи механізмами підйому якісних та кількісних показників виробництва. Сьогодні небагато вчених досліджують принципові, генетично-глибинні витоки їх виникнення. Поки що не багато науковців дослідили, як виникають кризи, і засоби, від яких вони зникають. Відомо, що в кризових економічних протистояннях особлива вага належить їх впливу і ефективності кінцевих результатів діяльності господарських формувань, на які впливають не лише закони і закономірності, а й формальні, довільні чинники, в т. ч. хитрість, підступність, віроломство, завдяки яким одні учасники кризи (конфлікту) гинуть, інші на цьому благодатному ґрунті успішно розвиваються чи розквітають. В їх основі лежать кризи взаємовідносин, які по суті породжують вищезгаданий численний феноменальний перелік різновидностей цього негативного явища, яке, між іншим, не загублено в текстах багатьох книг духовно-релігійного спрямування різного віросповідання і т. д. Власне, книга книг Біблія закликає до віри, любові, взаємотерпіння, взаємопрощення. Виконання заповідей Божих, без всякого сумніву, може сприяти налагодженню взаємовідносин як у міждержавному, так і внутрідержавному середовищі, пом'якшенню «ударів» усіх кризових проявів у всіх сферах суспільного життя..

Кризи виникають, як правило, за наявності суперечностей двополюсних кризоутворюючих факторів. Наприклад, суперечності між природою і людиною, людиною чи державою породжують екологічні кризи. Конфліктні ситуації системного, побутового чи іншого характеру, між чоловіками і жінками можуть призводити до певних демографічних змін. Суперечності між державою та окремими партіями можуть спричиняти політичні кризи (природу виникнення та наслідки криз взаємовідносин (рис. 1)

Власне погіршення взаємовідносин викликає, як наслідок, інші негативи цього явища у світлі економічних, політичних та соціальних криз. Живим прикладом у цьому плані виступає знову Україна, яка хоч і здобула незалежність, але в результаті розпаду СРСР, розриву взаємозв'язків одразу ж зазнала, маси різноманітних територіальних, духовних та інших конфліктів і криз. Разом з тим ми розуміємо, що живемо в унікальному українському суспільстві перманентних криз, боротьба з якими не має ефективних результатів.

Що нового сказано наукою сьогодні у сфері вітчизняних та світових економічних криз, як вони ув'язуються із сферальними українськими негараздами!?

Власне безрезультатність розв'язання кризових проблем пояснюється, з одного боку, некомпетентністю, а з іншого, – у багатьох випадках, розчаруванням науковців і практиків діями керівництва держави, її Верховної Ради, Уряду.

Для того, щоб використовувати закономірності у царині криз, в умовах глобалізації, забезпечуючи цілеспрямований вплив на ці процеси в планетарному масштабі, міжнародному співтовариству доцільно вже сьогодні невідкладно мобілізувати зусилля на вироблення норм взаємовідносин у всіх сферах суспільного співжиття, які регламентувалися б з морально – гуманістичних позицій, міжнародних взаємовідносин, і не лише у сфері, наприклад, торгівлі, як це має місце між окремими народами сьогодні, а і в релігійно-духовному житті та інших

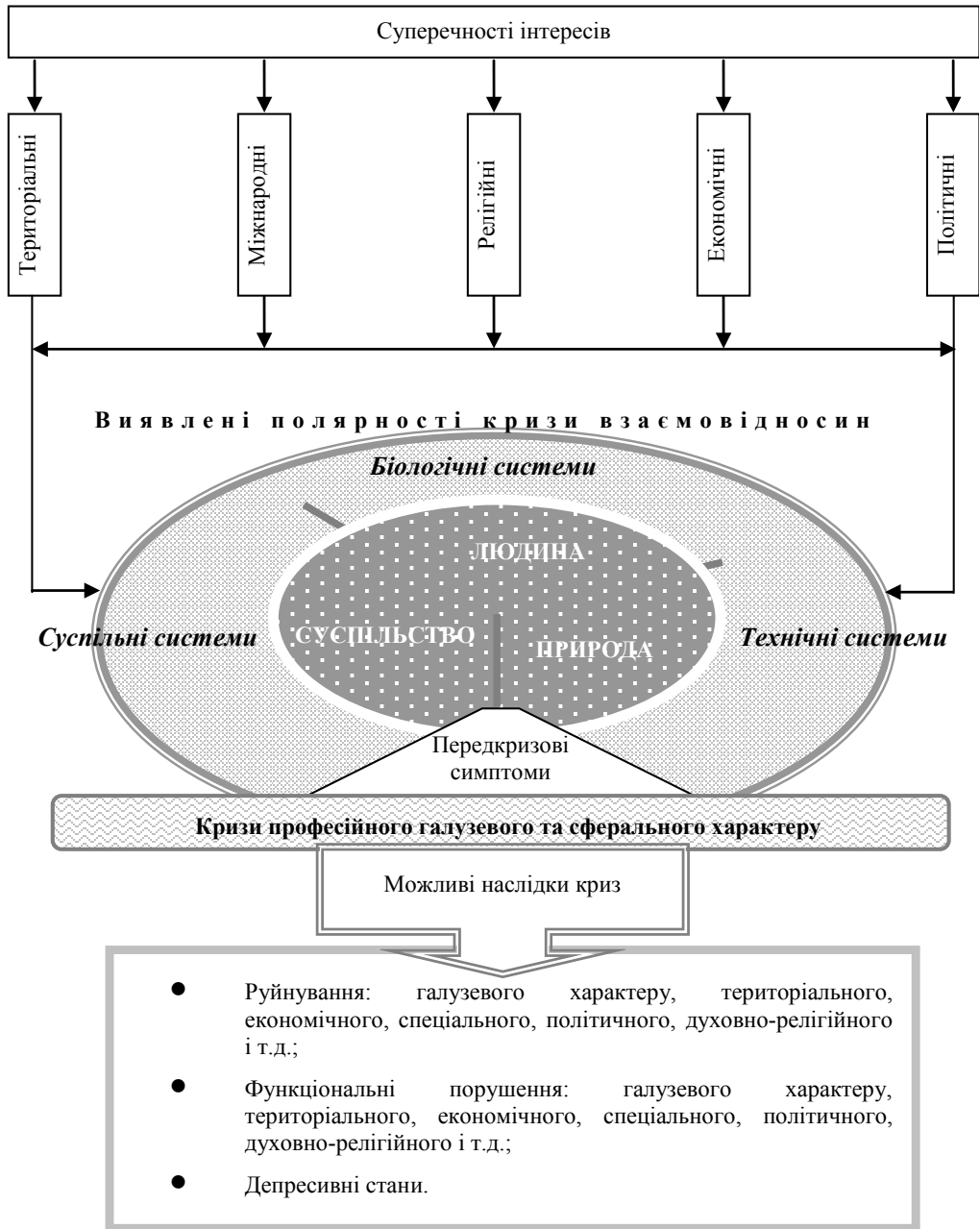

Рис. 1. Природа виникнення та наслідки криз взаємовідносин

формах суспільного життя (концептуальні засади функціонування міжнародної комісії з проблем урегулювання взаємовідносин подано на рисунку 2).

Демократичний принцип міжнародного співжиття можна висловити так: «Від налагодження конструктивних взаємовідносин у передкризовому періоді, до послідовного і логічного послаблення дії можливих негативних явищ і плавного переведення їх на рейки вдосконалення взаємовідносин і впровадження реформ,

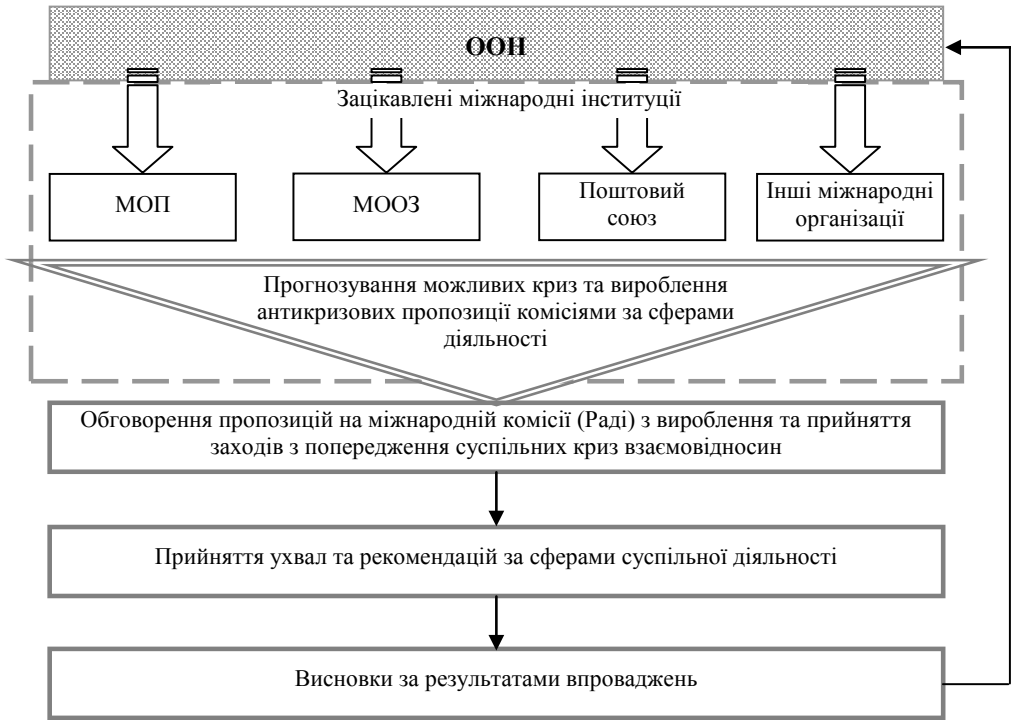

Рис. 2. Концептуальні засади функціонування міжнародної комісії з проблем врегулювання криз взаємовідносин

залежно від сфер суспільної діяльності». Така теза може отримати вираження у вигляді певної формули, наприклад:

$$ПОКВ + ВКФ + ЛІЧ \dots = СФС \quad (1)$$

де: *ПОКВ* – прогнозування можливих суперечностей організації конструктивних взаємовідносин;

ВКФ – вироблення механізмів впливу на кризоутворюючі фактори;

ЛІЧ – локалізація інших негативних чинників;

СФС – стабільне функціонування суспільства чи сфери суспільного життя.

Етапність прогнозування можливих суперечностей та організацію управління кризами взаємовідносин можна було б представити у вигляді певної схеми (рис. 3).

Міжнародним інституціям під егідою ООН доцільно було б об'єднатись, створити міжнародну комісію (Раду) з цієї проблематики та розпочати вироблення конкретних організаційних заходів щодо їх вирішення цивілізованим, мирним шляхом.

За твердженням окремих вчених, на нашій планеті за час її існування відбулося приблизно 50 тис. малих і великих воєн. Неможливо назвати числа жертв і матеріальних збитків, завдяки війнам впродовж цього часу. Причиною виникнення війн було власне погіршення взаємовідносин у міждержавному плані, в кожному випадку чи то релігійних, чи економічних, чи територіальних, чи національних відносин, які вже потім призводили до множення всіх наступних криз, не лише економічних, а й політичних, духовно – релігійних, і

Рис. 3. Етапність управління кризами взаємовідносин

загальносуспільних. Підтвердженням сказаного є розрив і руйнування відносин, які формувались впродовж 70 років у колишньому СРСР. Без сумніву, криза взаємовідносин породжує всі інші кризові явища, і якщо ці постулати не вивчати та не враховувати у загальній теорії криз, то попереджувати кризові ситуації, запобігати їх наслідкам у економічному, політичному та суспільному житті держави буде значно складніше.

Список використаних джерел

1. Чернявський А.Д. Антикризове управління», яка отримала широку популярність: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2006. – 250 с.
2. Василенка В.О. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 504 с.
3. Ансоффа И. Стратегическое управление. – М.: Экономика, 1989. – 89 с.
4. Крутько В. Введение в менеджмент кризисных ситуаций: Практ. реком. – К.: МЗУУП, 1994. – 52 с.
5. Штангрей А.М., Копилюк О.І. Антикризове управління підприємством. Навчальний посібник. – К.: «Знання», 2007. – 335 с.
6. Антикризисное управление // Под. ред. Э.С. Минаева, В.П. Панагушина. – М.: Приор, 1998. – 432 с.
7. Антикризисный менеджмент // Под. ред. проф. А.Г. Грязновой. – М.: Тамдем; ЭКМОС, 1999. – 368 с.
8. Холод З.М., Штангрет А.М. Методологічні аспекти антикризового управління // Економіка промисловості, 2002. – № 2.

Андрушків Б.Н., Кирич Н.Б., Сивчук И.П. О кризисе взаимоотношений в общей теории кризисов.

Рассматривается актуальная проблема возникновения кризисов, предупреждения и смягчения их последствий. Исследованы прогнозирование возможных общественных противоречий и организация управления кризисами взаимоотношений, предложены мероприятия по организованному предупреждению кризисных явлений в международной среде.

Ключевые слова: кризис, природа возникновения кризисов, кризисы взаимоотношений, кризосообразующие факторы.

Andrushkiv B.M., Kyrych N.B. Sivchuk I.P. About the Crisis of Mutual Relations in the General Theory of Crises.

Urgent problem of origin of crises, warning, and softening of their consequences is examined. Prognostication of possible public contradictions and organization of management by the crises of mutual relations has been studied, measures for the organized preventing of the crisis phenomena in the international environment have been offered. *Key words:* crisis, nature of origin of crises, crises of mutual relations, factors creating the crises.

Надійшло 10.12.2007 р.

УДК 338.45:338.43(477)

Ю.І. Стадницький

Формування біопаливної галузі в Україні: перспективи, проблеми, шляхи оптимізації

Зміна ситуації на світовому ринку палива створює сприятливі перспективи для розвитку в Україні сільського господарства та виробництва біопалива як для внутрішнього, так і зовнішнього ринку. Розвиток біодизельної галузі України доцільно здійснювати в регіонах, де у значних обсягах вирощується відповідна сировина. Для вибору оптимального місця та доцільної потужності підприємств може бути використана модель виробничо-транспортної задачі. Ключові слова: виробництво біопалива, розміщення підприємств з виробництва біодизеля, ринок біопалива.

За умов невисокого рівня запасів та видобутку нафти в Україні, вичерпання ефективних родовищ нафти у світі, постійного підвищення цін на неї і, відповідно, на бензин, зростає зацікавлення у розвитку виробництва біологічного палива (БП), тобто продуктів, які отримуються з біомаси (рослин і продуктів їх переробки). Враховуючи наявність в Україні одного з найбільших у світі сільськогосподарського потенціалу, у нашої держави є серйозна передумова для формування та розвитку біопаливної галузі.

До біопалива належить біодизельне паливо та біоетанол. Біодизельне паливо виробляється з різних рослинних олій (передусім, рапсової, соєвої, соняшникової та пальмової). У США більш поширеним є використання соєвої олії, у Європі – рапсової [1]. Головним регіоном світового ринку біодизеля є ЄС, де це паливо становить 82,2% загального обсягу виробництва біопалива. Лідером у виробництві біодизеля в ЄС, завдяки прийняттю сприятливого законодавства, стала Німеччина. Біоетанол виробляється з насіння та інших частин рослин (цукрової тростини, кукурудзи,

© Ю.І. Стадницький, 2008.